

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД»
МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**
Кафедра _____

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: **«КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО»**
за темою: **«ПОНЯТТЯ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ
СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ»**

Студента (ки): Богаш Б.М.
курсу: 2
групи: ТУКВ-8-24-Б1ПрД(З.бздс)
Спеціальність: 081 Право
Керівник: ст. викладач Бур'янова О.О.

Оцінка: _____
Національна шкала _____
Кількість балів: _____ ECTS _____

Члени комісії _____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

м. Київ 2026

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	5
1.1. Поняття складу кримінального правопорушення.....	5
1.2. Ознаки та елементи складу кримінального правопорушення.....	7
1.3. Значення складу кримінального правопорушення у кримінальному праві.	10
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	13
2.1. Об'єкт і об'єктивна сторона кримінального правопорушення	13
2.2. Суб'єкт кримінального правопорушення	16
2.3. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення.....	18
РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ	21
3.1. Роль складу кримінального правопорушення у кваліфікації діяння	21
3.2. Значення складу кримінального правопорушення для притягнення до кримінальної відповідальності.....	22
3.3. Значення складу кримінального правопорушення у правозастосовній діяльності	24
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29

ВСТУП

Формування сучасної правової держави неможливе без ефективного функціонування кримінального права як галузі, що забезпечує охорону найважливіших суспільних відносин. У цьому контексті особливе значення має категорія складу кримінального правопорушення, яка виступає фундаментальною основою всієї системи кримінально-правового регулювання.

Саме через встановлення складу кримінального правопорушення закон визначає, які діяння є кримінально караними, а також встановлює межі кримінальної відповідальності. Без чіткого визначення складу правопорушення неможливо здійснити правильну кваліфікацію діяння, а отже — забезпечити законність та справедливість правозастосування.

Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах розвитку кримінального законодавства України та його адаптації до європейських стандартів значення складу кримінального правопорушення лише зростає. Постійні зміни у законодавстві, поява нових складів правопорушень, а також ускладнення суспільних відносин потребують глибокого теоретичного осмислення цієї категорії.

Особливу увагу слід звернути на те, що склад кримінального правопорушення є не лише теоретичною конструкцією, але й практичним інструментом, який використовується у діяльності правоохоронних органів, судів та інших суб'єктів правозастосування. Саме він дозволяє встановити наявність або відсутність підстав для притягнення особи до кримінальної відповідальності.

У науковій літературі питання складу кримінального правопорушення досліджувалося багатьма вченими, однак у сучасних умовах виникає необхідність його переосмислення з урахуванням нових викликів та тенденцій розвитку кримінального права. Це зумовлює актуальність подальшого дослідження цієї проблематики.

Метою курсової роботи є комплексне дослідження поняття складу кримінального правопорушення, його елементів та кримінально-правового значення.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- 1) розкрити поняття складу кримінального правопорушення;
- 2) визначити основні ознаки та елементи складу;
- 3) дослідити характеристику об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони;
- 4) проаналізувати значення складу кримінального правопорушення для кваліфікації діяння;
- 5) з'ясувати його роль у притягненні до кримінальної відповідальності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері кримінально-правового регулювання.

Предметом дослідження виступає склад кримінального правопорушення як юридична категорія, його елементи та значення у кримінальному праві.

У процесі дослідження були використані загальнонаукові та спеціально-юридичні методи, зокрема аналіз, синтез, системний підхід, формально-юридичний метод та порівняльно-правовий метод.

Структура курсової роботи обумовлена метою та завданнями дослідження і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

1.1. Поняття складу кримінального правопорушення

У сучасній доктрині кримінального права категорія складу кримінального правопорушення займає центральне місце, оскільки саме вона забезпечує можливість відмежування кримінально караного діяння від інших правопорушень і правомірної поведінки. Без чіткого розуміння цієї категорії неможливо ні правильне застосування кримінального закону, ні встановлення підстав кримінальної відповідальності.

Склад кримінального правопорушення традиційно розглядається як сукупність передбачених кримінальним законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують суспільно небезпечне діяння як кримінальне правопорушення. Іншими словами, це певна юридична модель, за допомогою якої законодавець описує типове кримінально каране діяння [6, с. 112].

Важливо підкреслити, що склад кримінального правопорушення не є самим діянням, а лише його законодавчою конструкцією. Тобто мова йде не про конкретний вчинок особи, а про сукупність ознак, які повинні бути встановлені для визнання цього вчинку кримінальним правопорушенням. Такий підхід дозволяє забезпечити однакове застосування кримінального закону [10, с. 37].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення складу кримінального правопорушення, однак більшість авторів сходяться на тому, що він є необхідною і достатньою підставою кримінальної відповідальності. Тобто лише за наявності всіх елементів складу особа може бути притягнута до відповідальності [4, с. 85].

Звідси випливає, що відсутність хоча б одного елементу складу кримінального правопорушення виключає можливість кваліфікації діяння як кримінального. Це має принципове значення для практики, оскільки запобігає необгрунтованому притягненню особи до відповідальності.

Суттєвою рисою складу кримінального правопорушення є його нормативний характер. Він закріплюється у нормах Кримінального кодексу України і має загальнообов'язкове значення. Це означає, що всі суб'єкти

правозастосування повинні керуватися саме законодавчим визначенням складу, а не власними уявленнями про нього [2].

У контексті сучасного кримінального права важливо враховувати, що склад кримінального правопорушення виступає своєрідним «фільтром», який відокремлює кримінально карані діяння від інших порушень. Завдяки цьому забезпечується принцип законності, відповідно до якого кримінальна відповідальність можлива лише за діяння, прямо передбачені законом.

Крім того, склад кримінального правопорушення виконує системоутворюючу функцію у кримінальному праві. Саме на його основі будується класифікація кримінальних правопорушень, визначаються їх види та встановлюються санкції. Це свідчить про його фундаментальне значення для всієї галузі права [8, с. 54].

Важливим аспектом є і те, що склад кримінального правопорушення має внутрішню структуру, яка включає певні елементи. До них належать об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона. Кожен із цих елементів має самостійне значення, але лише у сукупності вони утворюють повний склад правопорушення [6, с. 118].

У цьому контексті доцільно зазначити, що склад кримінального правопорушення є не лише теоретичною конструкцією, але й практичним інструментом. Саме він використовується при кваліфікації діяння, визначенні ступеня суспільної небезпеки та обранні заходів кримінально-правового впливу.

Особливого значення ця категорія набуває у правозастосовній діяльності. Працівники правоохоронних органів і суди повинні встановити всі ознаки складу для того, щоб прийняти законне і обґрунтоване рішення. У протилежному випадку можливі помилки у кваліфікації, що може призвести до порушення прав особи [9, с. 210].

Не можна не відзначити і те, що склад кримінального правопорушення має динамічний характер. Його зміст може змінюватися залежно від розвитку законодавства та суспільних відносин. Наприклад, поява нових видів правопорушень зумовлює необхідність формування нових складів.

Узагальнюючи викладене, доцільно підкреслити, що склад кримінального правопорушення є базовою категорією кримінального права, яка

забезпечує законність, обґрунтованість і справедливість притягнення до кримінальної відповідальності. Саме через нього реалізується принцип визначеності кримінального закону.

Отже, склад кримінального правопорушення слід розглядати як сукупність передбачених законом ознак, які характеризують суспільно небезпечне діяння як кримінальне правопорушення і є необхідною підставою кримінальної відповідальності. Його значення полягає не лише у теоретичному осмисленні, але й у практичному застосуванні кримінального права.

1.2. Ознаки та елементи складу кримінального правопорушення

Дослідження складу кримінального правопорушення було б неповним без детального аналізу його ознак та структурних елементів. Саме через ці складові розкривається зміст даної категорії, визначається її юридична природа та забезпечується можливість практичного застосування кримінального закону.

Передусім слід звернути увагу на те, що ознаки складу кримінального правопорушення — це передбачені кримінальним законом характеристики, які відображають сутність суспільно небезпечного діяння. Вони є юридично значущими властивостями, що дозволяють ідентифікувати певне діяння як кримінальне правопорушення. Без встановлення цих ознак неможливо здійснити правильну кваліфікацію діяння [6, с. 124].

Варто підкреслити, що ознаки складу мають нормативний характер. Це означає, що вони не визначаються довільно, а закріплюються у нормах кримінального законодавства. Таким чином, для визнання діяння кримінальним правопорушенням необхідно встановити відповідність фактичних обставин саме тим ознакам, які передбачені законом.

У науковій літературі прийнято розрізняти обов'язкові та факультативні ознаки складу кримінального правопорушення. Обов'язкові ознаки притаманні кожному складу і без них він не може існувати. До них належать, зокрема, суспільна небезпечність діяння, протиправність, вина та караність. Факультативні ознаки можуть бути притаманні не всім складам і враховуються лише у випадках, прямо передбачених законом [4, с. 97].

Такий поділ має важливе практичне значення, оскільки дозволяє чітко визначити, які саме ознаки необхідно встановити для кваліфікації конкретного діяння. Наприклад, спосіб вчинення правопорушення або місце його вчинення можуть мати значення лише у певних випадках.

Разом із тим ключову роль у характеристиці складу кримінального правопорушення відіграють його елементи. Саме через їх аналіз розкривається структура складу і визначається зміст кожного правопорушення. У теорії кримінального права традиційно виділяють чотири основні елементи: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону [10, с. 42].

Першим елементом є об'єкт кримінального правопорушення. Під ним розуміють ті суспільні відносини, на які посягає правопорушення і які охороняються кримінальним законом. Об'єкт визначає соціальну сутність правопорушення і дозволяє встановити його небезпечність для суспільства [9, с. 215].

Важливо зазначити, що об'єкт має різні рівні: загальний, родовий та безпосередній. Така класифікація дозволяє більш точно визначити характер посягання і місце правопорушення у системі кримінального права. Наприклад, загальний об'єкт охоплює всі суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом, тоді як безпосередній — конкретні відносини, на які спрямоване діяння.

Другим елементом є об'єктивна сторона кримінального правопорушення. Вона характеризує зовнішній прояв діяння і включає такі ознаки, як дія або бездіяльність, наслідки, причинний зв'язок між діянням і наслідками, а також інші обставини, що мають значення для кваліфікації [6, с. 130].

Саме об'єктивна сторона дозволяє встановити фактичні обставини правопорушення. Вона є основою для доказування у кримінальному процесі, оскільки відображає реальні дії або бездіяльність особи. У цьому контексті особливого значення набуває причинний зв'язок, який встановлює залежність між поведінкою особи і шкідливими наслідками.

Третім елементом складу є суб'єкт кримінального правопорушення. Ним є фізична осудна особа, яка досягла встановленого законом віку кримінальної

відповідальності. Саме цей елемент визначає, хто може бути притягнутий до кримінальної відповідальності [2].

Суб'єкт може бути як загальним, так і спеціальним. Загальний суб'єкт — це будь-яка осудна особа, яка досягла відповідного віку. Спеціальний суб'єкт має додаткові ознаки, наприклад, службове становище або професійний статус. Такі ознаки впливають на кваліфікацію правопорушення.

Четвертим елементом є суб'єктивна сторона кримінального правопорушення. Вона відображає внутрішнє ставлення особи до вчиненого діяння і його наслідків. До її основних ознак належать вина, мотив і мета правопорушення [8, с. 60].

Вина є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони і може проявлятися у формі умислу або необережності. Саме через встановлення вини визначається психічне ставлення особи до вчиненого діяння, що має вирішальне значення для притягнення до відповідальності.

Слід звернути увагу на те, що всі елементи складу кримінального правопорушення тісно взаємопов'язані між собою. Вони утворюють єдину систему, і відсутність хоча б одного з них виключає наявність складу правопорушення. Це є важливою гарантією законності у кримінальному праві.

Окрім цього, аналіз елементів складу дозволяє здійснювати відмежування одного кримінального правопорушення від іншого. Наприклад, різниця у суб'єктивній стороні або об'єкті може визначати різну кваліфікацію діяння.

З урахуванням викладеного можна зробити висновок, що ознаки та елементи складу кримінального правопорушення відіграють ключову роль у кримінальному праві. Вони забезпечують можливість точної кваліфікації діянь, визначення їх суспільної небезпечності та встановлення підстав кримінальної відповідальності.

Так, склад кримінального правопорушення являє собою складну структуровану систему, яка включає взаємопов'язані елементи та ознаки. Їх правильне розуміння і застосування є необхідною умовою ефективного функціонування кримінального права.

1.3. Значення складу кримінального правопорушення у кримінальному праві

У кримінальному праві категорія складу кримінального правопорушення має не лише теоретичне, а й практичне значення, оскільки вона безпосередньо впливає на процес застосування кримінально-правових норм. Фактично, через встановлення складу правопорушення реалізується весь механізм кримінальної відповідальності.

Насамперед слід наголосити, що склад кримінального правопорушення виступає єдиною та необхідною юридичною підставою кримінальної відповідальності. Іншими словами, жодна особа не може бути притягнута до кримінальної відповідальності без встановлення в її діянні всіх елементів складу правопорушення. Такий підхід забезпечує дотримання фундаментального принципу законності, відповідно до якого кримінальна відповідальність можлива лише за діяння, прямо передбачене законом [6, с. 142].

Водночас склад кримінального правопорушення виконує функцію правового критерію, за допомогою якого здійснюється оцінка поведінки особи. Саме через співставлення фактичних обставин із законодавчо визначеними ознаками складу правопорушення вирішується питання про наявність чи відсутність кримінально караного діяння. У цьому сенсі склад виступає своєрідним «юридичним інструментом вимірювання» суспільної небезпечності поведінки.

Особливого значення ця категорія набуває у процесі кваліфікації кримінального правопорушення. Кваліфікація є складним інтелектуальним процесом, який передбачає точне встановлення відповідності між вчиненим діянням і нормою кримінального закону. Саме склад кримінального правопорушення слугує тією моделлю, з якою порівнюються фактичні обставини справи [9, с. 230].

Варто підкреслити, що правильна кваліфікація діяння має вирішальне значення для визначення правових наслідків, зокрема виду і розміру покарання. Помилки у встановленні складу можуть призвести до неправильної кваліфікації, що, у свою чергу, порушує принципи справедливості та законності.

Крім того, склад кримінального правопорушення відіграє важливу роль у відмежуванні кримінальних правопорушень від інших правопорушень. Наприклад, подібні за зовнішніми ознаками діяння можуть кваліфікуватися як адміністративні або кримінальні залежно від наявності чи відсутності певних елементів складу. Саме тому детальний аналіз складу є необхідною умовою правильної правової оцінки поведінки [4, с. 108].

Не менш важливим є те, що склад кримінального правопорушення визначає межі кримінальної відповідальності. Він окреслює коло обставин, які повинні бути встановлені у процесі досудового розслідування та судового розгляду. Завдяки цьому забезпечується чіткість і визначеність кримінального провадження.

У цьому контексті доцільно зазначити, що склад кримінального правопорушення виконує доказову функцію. Кожна його ознака повинна бути доведена у встановленому законом порядку. Відсутність доказів хоча б однієї з ознак означає відсутність складу правопорушення, а отже — і відсутність підстав для притягнення особи до відповідальності.

Важливо також звернути увагу на те, що склад кримінального правопорушення сприяє забезпеченню правової визначеності. Чітке законодавче формулювання його елементів дозволяє суб'єктам права розуміти межі дозволеної та забороненої поведінки. Це має не лише правозастосовне, але й превентивне значення, оскільки сприяє запобіганню правопорушенням.

Крім цього, склад кримінального правопорушення виконує функцію систематизації кримінального законодавства. Саме на його основі здійснюється класифікація кримінальних правопорушень, визначається їх місце у системі кримінального права та встановлюються відповідні санкції [8, с. 70].

Значення складу проявляється також у процесі індивідуалізації кримінальної відповідальності. Аналіз його елементів дозволяє врахувати характер діяння, форму вини, мотиви та інші обставини, що мають значення для призначення покарання. Це забезпечує справедливість кримінально-правового впливу.

Окремо слід зазначити роль складу кримінального правопорушення у діяльності судових органів. Суд, вирішуючи питання про винуватість особи,

зобов'язаний встановити наявність усіх елементів складу правопорушення. У разі їх відсутності суд повинен постановити виправдувальний вирок, що є важливою гарантією прав людини.

У сучасних умовах значення складу кримінального правопорушення ще більше зростає у зв'язку з розвитком нових видів правопорушень, зокрема у сфері інформаційних технологій, економіки та національної безпеки. Це зумовлює необхідність постійного вдосконалення законодавчого визначення складів правопорушень.

З урахуванням викладеного можна дійти висновку, що склад кримінального правопорушення виконує комплексну роль у кримінальному праві. Він є основою для кваліфікації діяння, визначення меж відповідальності, забезпечення законності та справедливості правозастосування.

Таким чином, значення складу кримінального правопорушення полягає у тому, що він виступає ключовим елементом механізму кримінально-правового регулювання. Саме через нього реалізуються основні принципи кримінального права та забезпечується ефективне функціонування системи кримінальної юстиції.

РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕМЕНТІВ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

2.1. Об'єкт і об'єктивна сторона кримінального правопорушення

У структурі складу кримінального правопорушення об'єкт та об'єктивна сторона посідають провідне місце, оскільки саме через них розкривається як соціальна сутність протиправного діяння, так і його зовнішній прояв. Саме ці елементи дозволяють встановити, на які суспільні відносини спрямоване посягання і яким чином воно реалізується у реальній дійсності.

Перш за все, об'єкт кримінального правопорушення доцільно розглядати як сукупність суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом і зазнають шкоди або створюється загроза її заподіяння внаслідок протиправного діяння. Іншими словами, об'єкт відображає соціальну цінність, на яку спрямоване правопорушення [6, с. 152].

Слід підкреслити, що без встановлення об'єкта неможливо визначити характер і ступінь суспільної небезпечності діяння. Саме об'єкт дозволяє відповісти на питання, чому те чи інше діяння визнається кримінальним і потребує кримінально-правової реакції держави.

У науковій літературі традиційно виділяють кілька рівнів об'єкта кримінального правопорушення. Такий підхід дає змогу більш глибоко охарактеризувати посягання та його місце у системі кримінального права [4, с. 115].

Найбільш широким є загальний об'єкт, який охоплює всі суспільні відносини, що перебувають під охороною кримінального закону. Він характеризує загальну спрямованість кримінального права як галузі та відображає його функцію захисту суспільства.

Разом із тим родовий об'єкт об'єднує однорідні групи суспільних відносин, які охороняються певними розділами Кримінального кодексу України. Наприклад, це можуть бути відносини у сфері власності, громадської безпеки або життя і здоров'я особи.

Найбільш конкретним виступає безпосередній об'єкт, який відображає ті конкретні суспільні відносини, на які спрямоване певне кримінальне

правопорушення. Саме він має вирішальне значення при кваліфікації діяння, оскільки дозволяє точно визначити норму закону, що підлягає застосуванню.

Важливо враховувати, що правильне визначення об'єкта дозволяє відмежувати схожі за зовнішніми ознаками правопорушення. Наприклад, посягання на майно і посягання на життя можуть супроводжуватися схожими діями, однак різний об'єкт обумовлює їх принципово різну правову оцінку.

Поряд із цим, об'єкт кримінального правопорушення має значення і для встановлення ступеня суспільної небезпечності. Чим більш важливими є суспільні відносини, на які спрямоване посягання, тим суворішою є кримінально-правова реакція держави.

Переходячи до аналізу об'єктивної сторони, слід зазначити, що вона відображає зовнішній прояв кримінального правопорушення, тобто ті дії або бездіяльність, які можна безпосередньо спостерігати та досліджувати у процесі доказування [10, с. 68].

Об'єктивна сторона включає низку ознак, які дозволяють встановити фактичні обставини правопорушення. До них належать дія або бездіяльність, суспільно небезпечні наслідки, причинний зв'язок, а також факультативні ознаки — спосіб, місце, час і обстановка вчинення діяння.

Передусім дія розглядається як активна форма поведінки особи, спрямована на досягнення певного результату. Водночас бездіяльність полягає у невиконанні особою обов'язку діяти, якщо вона мала таку можливість і була зобов'язана це зробити [2].

Необхідно звернути увагу на те, що кримінально-правове значення має лише така дія або бездіяльність, яка є суспільно небезпечною і передбаченою кримінальним законом. Саме тому не будь-яка поведінка особи може бути підставою для кримінальної відповідальності.

Наступною важливою ознакою об'єктивної сторони є суспільно небезпечні наслідки. Вони відображають реальну шкоду, завдану об'єкту правопорушення. У деяких складах наслідки є обов'язковою ознакою, без якої неможливо встановити наявності правопорушення.

Водночас існують склади, в яких наслідки не є обов'язковими, і сам факт вчинення дії вже утворює склад правопорушення. У цьому проявляється різноманітність конструкцій складів у кримінальному праві.

Особливої уваги заслуговує причинний зв'язок між діянням і наслідками. Йдеться про те, що суспільно небезпечні наслідки повинні бути результатом саме дій або бездіяльності конкретної особи. Встановлення такого зв'язку є необхідною умовою притягнення до кримінальної відповідальності [6, с. 160].

Окрім основних ознак, об'єктивна сторона може включати факультативні елементи. До них належать спосіб, місце, час і обстановка вчинення правопорушення. Вони не є обов'язковими для всіх складів, але можуть суттєво впливати на кваліфікацію.

Наприклад, спосіб вчинення правопорушення може свідчити про підвищену суспільну небезпечність діяння або виступати кваліфікуючою ознакою. Аналогічно, місце або час вчинення можуть мати значення у випадках, прямо передбачених законом.

Разом із цим, об'єктивна сторона відіграє ключову роль у кримінальному процесі, оскільки саме вона підлягає безпосередньому доказуванню. На відміну від внутрішніх психічних процесів, зовнішні прояви поведінки можуть бути встановлені за допомогою доказів.

Не можна залишити поза увагою і те, що об'єкт і об'єктивна сторона перебувають у тісному взаємозв'язку. Об'єкт визначає спрямованість діяння, тоді як об'єктивна сторона — форму його прояву. Лише у сукупності ці елементи дозволяють повноцінно охарактеризувати правопорушення.

Підсумовуючи викладене, доцільно зазначити, що об'єкт і об'єктивна сторона кримінального правопорушення є базовими елементами складу, які забезпечують можливість правильної кваліфікації діяння та встановлення його суспільної небезпечності.

Таким чином, їх детальний аналіз є необхідною умовою ефективного застосування кримінального законодавства та забезпечення принципів законності і справедливості у кримінальному праві.

2.2. Суб'єкт кримінального правопорушення

У структурі складу кримінального правопорушення суб'єкт займає особливе місце, оскільки саме він є носієм протиправної поведінки та особою, яка підлягає кримінальній відповідальності. Без встановлення суб'єкта неможливо говорити про наявність складу правопорушення в цілому, адже кримінальне право спрямоване саме на регулювання поведінки людей.

Передусім суб'єкт кримінального правопорушення визначається як фізична осудна особа, яка досягла встановленого законом віку кримінальної відповідальності і вчинила суспільно небезпечне діяння, передбачене Кримінальним кодексом України [2]. Це визначення є базовим і використовується як у теорії, так і у правозастосовній практиці.

Слід наголосити, що суб'єктом кримінального правопорушення може бути виключно фізична особа. На відміну від деяких інших галузей права, де можливе притягнення юридичних осіб до відповідальності, кримінальне право України традиційно виходить із принципу особистої відповідальності. Тобто кримінальна відповідальність завжди має індивідуальний характер.

Разом із тим важливо враховувати, що для визнання особи суб'єктом кримінального правопорушення необхідна наявність певних обов'язкових ознак. До них належать осудність і досягнення віку кримінальної відповідальності.

Осудність означає здатність особи усвідомлювати свої дії (або бездіяльність) і керувати ними. Це є ключовою умовою притягнення до кримінальної відповідальності, оскільки лише особа, яка розуміє значення своїх дій, може нести за них відповідальність [6, с. 170].

У свою чергу, неосудність виключає кримінальну відповідальність. Особа, яка через психічний стан не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними, не підлягає покаранню, однак до неї можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру.

Важливим елементом характеристики суб'єкта є також вік кримінальної відповідальності. Загальне правило передбачає, що кримінальна відповідальність настає з 16 років, однак за окремі правопорушення — з 14 років [2]. Такий підхід обумовлений тим, що певні діяння можуть бути усвідомлені особою ще у більш ранньому віці.

Необхідно звернути увагу, що встановлення віку має суттєве значення для кваліфікації діяння. У разі недосягнення особою встановленого віку кримінальна відповідальність виключається, навіть якщо діяння формально відповідає складу правопорушення.

Окрім загального суб'єкта, у кримінальному праві виділяють спеціального суб'єкта кримінального правопорушення. Ним є особа, яка, крім загальних ознак, має додаткові характеристики, прямо передбачені законом [10, с. 75].

До таких ознак можуть належати службове становище, професія, громадянство або інші специфічні властивості особи. Наприклад, деякі правопорушення можуть бути вчинені лише службовими особами або військовослужбовцями.

Наявність спеціального суб'єкта має важливе значення для кваліфікації діяння. Якщо особа не відповідає встановленим вимогам, вона не може бути притягнута до відповідальності за відповідною статтею.

Разом із цим суб'єкт кримінального правопорушення має значення і для визначення ступеня вини та індивідуалізації покарання. Особливості особи, такі як її психічний стан, вік, соціальний статус та інші характеристики, враховуються при призначенні покарання [4, с. 120].

Варто підкреслити, що суб'єкт кримінального правопорушення тісно пов'язаний із суб'єктивною стороною. Саме через психічне ставлення особи до вчиненого діяння розкривається її вина, що є необхідною умовою кримінальної відповідальності.

У практичній діяльності встановлення суб'єкта має важливе значення для доказування. Необхідно не лише встановити факт вчинення діяння, але й довести, що його вчинила конкретна особа, яка відповідає ознакам суб'єкта кримінального правопорушення.

Окремо слід зазначити, що сучасний розвиток кримінального права ставить питання про можливість розширення поняття суб'єкта, зокрема щодо відповідальності юридичних осіб. Однак у класичному розумінні суб'єктом залишається саме фізична особа.

Підсумовуючи викладене, доцільно наголосити, що суб'єкт кримінального правопорушення є обов'язковим елементом складу, без якого неможливе притягнення до кримінальної відповідальності. Він визначає, хто саме може бути носієм кримінальної відповідальності. Правильне встановлення ознак суб'єкта має вирішальне значення для кваліфікації діяння, забезпечення законності та справедливості кримінального правосуддя.

2.3. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення

У структурі складу кримінального правопорушення суб'єктивна сторона відіграє особливу роль, оскільки саме вона відображає внутрішнє психічне ставлення особи до вчиненого діяння та його наслідків. Через цей елемент розкривається зміст вини, що є обов'язковою умовою притягнення до кримінальної відповідальності.

Суб'єктивна сторона охоплює сукупність психічних процесів, які супроводжують вчинення кримінального правопорушення. Йдеться про внутрішні мотиви поведінки особи, її усвідомлення характеру своїх дій, а також ставлення до можливих наслідків. Саме ці аспекти дозволяють визначити ступінь вини і характер відповідальності [6, с. 180].

Центральним елементом суб'єктивної сторони виступає вина. У кримінальному праві вона розглядається як психічне ставлення особи до вчиненого діяння і його наслідків, виражене у формі умислу або необережності. Без встановлення вини кримінальна відповідальність є неможливою, що прямо впливає із загальних принципів кримінального права [2].

Умисел є найбільш поширеною формою вини. Він передбачає, що особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає його наслідки і бажає або свідомо допускає їх настання. Такий підхід дозволяє виділити прямий і непрямий умисел.

Прямий умисел має місце тоді, коли особа не лише усвідомлює і передбачає наслідки, але й прагне їх настання. Непрямий умисел характеризується тим, що особа не бажає наслідків, але свідомо допускає їх або ставиться до них байдуже [10, с. 82].

Поряд із цим у кримінальному праві виділяється необережність як форма вини. Вона має місце тоді, коли особа не передбачає можливості настання суспільно небезпечних наслідків або легковажно розраховує на їх відвернення. Необережність поділяється на злочинну самовпевненість і злочинну недбалість.

Злочинна самовпевненість полягає у тому, що особа передбачає можливість настання наслідків, але безпідставно розраховує їх уникнути. Натомість злочинна недбалість характеризується тим, що особа не передбачає можливості настання наслідків, хоча повинна і могла це зробити.

Необхідно підкреслити, що форма вини має вирішальне значення для кваліфікації кримінального правопорушення. Вона впливає не лише на визначення складу, але й на вид та розмір покарання.

Окрім вини, до суб'єктивної сторони належать мотив і мета кримінального правопорушення. Хоча вони не завжди є обов'язковими ознаками складу, у багатьох випадках вони мають суттєве значення для правильної кваліфікації діяння [4, с. 130].

Мотив визначається як внутрішнє спонукання, яке зумовлює вчинення правопорушення. Це можуть бути корисливі, помстиві, ревнивці або інші мотиви. Аналіз мотиву дозволяє глибше зрозуміти причини поведінки особи.

Мета, у свою чергу, відображає уявлення особи про бажаний результат її дій. Вона характеризує спрямованість поведінки і може виступати кваліфікуючою ознакою у певних складах правопорушень.

Водночас слід враховувати, що не у всіх випадках мотив і мета мають кримінально-правове значення. Їх роль визначається конкретною нормою закону. У деяких складах вони є обов'язковими, в інших — факультативними.

Особливу увагу варто приділити тому, що суб'єктивна сторона є найскладнішим елементом складу для встановлення. На відміну від об'єктивної сторони, вона не має безпосереднього зовнішнього прояву і встановлюється шляхом аналізу поведінки особи, її дій та обставин справи.

У цьому аспекті важливу роль відіграє доказування. Органи досудового розслідування та суд повинні встановити психічне ставлення особи до вчиненого діяння, що потребує ретельного аналізу доказів.

Не можна залишити поза увагою і те, що суб'єктивна сторона тісно пов'язана з іншими елементами складу. Зокрема, вона взаємодіє із суб'єктом, оскільки психічні процеси можливі лише за наявності осудної особи.

Водночас зв'язок із об'єктивною стороною проявляється у тому, що внутрішнє ставлення особи відображається через її зовнішню поведінку. Саме через аналіз дій і наслідків можна зробити висновок про форму вини.

З урахуванням викладеного можна стверджувати, що суб'єктивна сторона кримінального правопорушення є ключовим елементом складу, який забезпечує можливість встановлення вини та індивідуалізації кримінальної відповідальності.

Суб'єктивна сторона дозволяє не лише визначити характер поведінки особи, але й оцінити її з точки зору справедливості покарання. Саме через неї реалізується принцип особистої відповідальності у кримінальному праві.

РОЗДІЛ 3. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

3.1. Роль складу кримінального правопорушення у кваліфікації діяння

У процесі застосування кримінального законодавства особливого значення набуває правильна кваліфікація діяння, оскільки саме від неї залежить юридична оцінка поведінки особи та подальші правові наслідки. Центральне місце у цьому процесі посідає склад кримінального правопорушення, який виступає основним інструментом встановлення відповідності між фактичними обставинами справи та нормами кримінального закону. Саме через аналіз елементів складу здійснюється віднесення конкретного діяння до певної статті Кримінального кодексу України, що забезпечує законність і обґрунтованість правозастосування [9, с. 240].

Кваліфікація кримінального правопорушення являє собою складний інтелектуальний процес, який передбачає поетапне встановлення всіх юридично значущих ознак діяння. У цьому контексті склад кримінального правопорушення виступає своєрідною моделлю, з якою порівнюються фактичні обставини. Якщо всі елементи — об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона — збігаються з ознаками, передбаченими законом, діяння визнається кримінальним правопорушенням відповідного виду. В іншому випадку така кваліфікація є неможливою, що підкреслює значення складу як критерію правової оцінки [6, с. 185].

Слід звернути увагу на те, що правильне встановлення складу кримінального правопорушення дозволяє відмежувати його від суміжних складів, які можуть мати схожі ознаки. Наприклад, зовнішньо подібні діяння можуть відрізнятися за об'єктом посягання або формою вини, що призводить до різної кримінально-правової кваліфікації. У зв'язку з цим детальний аналіз кожного елемента складу набуває вирішального значення для уникнення помилок у правозастосуванні [4, с. 135].

Разом із цим склад кримінального правопорушення забезпечує єдність судової та слідчої практики. Завдяки використанню єдиних критеріїв оцінки

діяння досягається однакове застосування кримінального закону в аналогічних ситуаціях. Це сприяє зміцненню принципу правової визначеності та підвищує довіру до правосуддя.

Не можна залишити поза увагою і те, що склад кримінального правопорушення виконує гарантійну функцію. Він обмежує можливість довільного тлумачення кримінального закону та запобігає необґрунтованому притягненню особи до відповідальності. Відсутність хоча б одного елемента складу означає відсутність підстав для кваліфікації діяння як кримінального правопорушення.

У практичній діяльності органів досудового розслідування встановлення складу кримінального правопорушення є ключовим етапом доказування. Саме на цьому етапі визначається напрямок розслідування, збираються необхідні докази та формується правова позиція сторони обвинувачення. Помилки у визначенні складу можуть призвести до неправильної кваліфікації, що, у свою чергу, впливає на законність прийнятих рішень.

Підсумовуючи викладене, варто підкреслити, що склад кримінального правопорушення відіграє визначальну роль у процесі кваліфікації діяння. Він виступає універсальним критерієм оцінки поведінки особи, забезпечує правильне застосування кримінального закону та гарантує дотримання принципів законності і справедливості.

3.2. Значення складу кримінального правопорушення для притягнення до кримінальної відповідальності

У межах кримінально-правового регулювання питання притягнення особи до кримінальної відповідальності є одним із ключових, оскільки воно безпосередньо пов'язане із реалізацією державного примусу. У цьому процесі склад кримінального правопорушення відіграє визначальну роль, адже саме він виступає юридичною підставою для виникнення кримінально-правових відносин між державою і особою. Без встановлення складу кримінального правопорушення притягнення до відповідальності є неможливим, оскільки відсутня правова основа для застосування кримінального закону [6, с. 190].

Склад кримінального правопорушення забезпечує чітке визначення тих умов, за яких особа може бути визнана винною у вчиненні кримінально караного діяння. Йдеться про необхідність встановлення всіх елементів складу — об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта і суб'єктивної сторони. Лише за наявності повної сукупності цих ознак виникають підстави для кримінальної відповідальності. Відсутність хоча б одного з елементів означає, що діяння не може бути кваліфіковане як кримінальне правопорушення, навіть якщо воно зовні нагадує таке [4, с. 140].

Особливого значення ця обставина набуває у практичній діяльності правоохоронних органів, оскільки саме на етапі досудового розслідування здійснюється перевірка наявності складу кримінального правопорушення. Встановлення відповідних ознак визначає, чи буде розпочато кримінальне провадження, які процесуальні дії будуть здійснюватися, а також чи є підстави для повідомлення особі про підозру. У цьому сенсі склад правопорушення виступає своєрідним “пусковим механізмом” кримінальної відповідальності.

Водночас слід підкреслити, що склад кримінального правопорушення виконує обмежувальну функцію. Він не лише визначає підстави відповідальності, але й встановлює її межі, не допускаючи притягнення особи за відсутності законних підстав. Такий підхід є проявом принципу законності, відповідно до якого ніхто не може бути визнаний винним інакше як на підставі закону. Саме через чітке визначення складу кримінального правопорушення забезпечується захист особи від необґрунтованого кримінального переслідування [2].

Крім цього, склад кримінального правопорушення має значення для встановлення моменту виникнення кримінальної відповідальності. Фактично вона починається з моменту вчинення діяння, яке містить усі ознаки складу правопорушення. Саме з цього часу виникає можливість застосування кримінально-правових заходів впливу.

Не менш важливим є те, що склад кримінального правопорушення впливає на обсяг і характер кримінальної відповідальності. Аналіз його елементів дозволяє визначити тяжкість правопорушення, форму вини, мотиви та інші обставини, які враховуються при призначенні покарання. У цьому контексті

склад виступає не лише підставою, але й орієнтиром для індивідуалізації відповідальності [10, с. 90].

Значення складу кримінального правопорушення проявляється і в судовому розгляді. Суд, вирішуючи питання про винуватість особи, зобов'язаний встановити наявність усіх елементів складу правопорушення. У разі їх відсутності особа підлягає виправданню. Це є важливою гарантією дотримання прав людини та справедливого судочинства.

Окремо варто звернути увагу на те, що склад кримінального правопорушення визначає предмет доказування у кримінальному процесі. Саме його елементи підлягають встановленню та доведенню. Відповідно, процес доказування будується навколо перевірки наявності кожної ознаки складу, що забезпечує системність і логічність кримінального провадження.

Разом із цим склад кримінального правопорушення виконує і превентивну функцію. Чітке законодавче визначення ознак правопорушення дозволяє особам усвідомлювати межі допустимої поведінки і уникати вчинення протиправних діянь. Це сприяє загальному зниженню рівня злочинності.

З урахуванням наведеного доречно підкреслити, що склад кримінального правопорушення є не просто теоретичною конструкцією, а ключовим елементом механізму кримінально-правового регулювання. Він визначає, коли виникає кримінальна відповідальність, за яких умов вона реалізується і які правові наслідки це має.

У підсумку можна стверджувати, що значення складу кримінального правопорушення для притягнення до кримінальної відповідальності є комплексним і багатогранним. Він одночасно виступає підставою, умовою, межею та гарантією кримінальної відповідальності, забезпечуючи законність, обґрунтованість і справедливість її застосування.

3.3. Значення складу кримінального правопорушення у правозастосовній діяльності

У системі кримінального права правозастосовна діяльність займає центральне місце, оскільки саме через неї відбувається реалізація норм закону на практиці. У цьому процесі склад кримінального правопорушення виступає

ключовим орієнтиром для всіх суб'єктів правозастосування — слідчих, прокурорів, суддів. Саме він дозволяє перевести абстрактні положення кримінального закону у площину конкретних правових рішень, що приймаються у кожній окремій справі.

Передусім значення складу кримінального правопорушення проявляється у тому, що він визначає логіку всієї правозастосовної діяльності. Будь-яке кримінальне провадження фактично будується навколо встановлення його елементів. Слідчий, аналізуючи обставини справи, послідовно перевіряє наявність об'єкта посягання, досліджує об'єктивну сторону, встановлює особу правопорушника та її ознаки як суб'єкта, а також з'ясовує форму вини та інші характеристики суб'єктивної сторони. Така послідовність не є випадковою, адже вона забезпечує системність і повноту дослідження.

У цьому аспекті склад кримінального правопорушення виступає своєрідною «матрицею» або структурною моделлю, яка спрямовує діяльність правозастосовців. Він дозволяє уникнути хаотичного підходу до розслідування та забезпечує чіткість у встановленні юридично значущих обставин. Без такого орієнтира правозастосовна діяльність втратила б свою впорядкованість і могла б стати довільною.

Водночас склад кримінального правопорушення виконує функцію критерію оцінки доказів. Кожен доказ у кримінальному провадженні оцінюється з точки зору того, чи підтверджує він певну ознаку складу. Наприклад, одні докази можуть підтверджувати факт вчинення дії, інші — наявність наслідків або причинного зв'язку, ще інші — форму вини особи. Такий підхід дозволяє забезпечити логічність і послідовність доказування.

Суттєве значення має і те, що склад кримінального правопорушення обмежує межі правозастосування. Органи державної влади не можуть виходити за межі тих ознак, які прямо передбачені законом. Це унеможливорює довільне тлумачення кримінально-правових норм і виступає важливою гарантією дотримання прав людини. Саме через чіткість складу забезпечується принцип правової визначеності.

Разом із цим склад кримінального правопорушення сприяє забезпеченню єдності судової практики. Коли суди керуються однаковими критеріями оцінки

діянь, досягається узгодженість у прийнятті рішень. Це, у свою чергу, підвищує довіру до судової системи та зміцнює авторитет права.

Не можна ігнорувати й те, що склад кримінального правопорушення має значення для прийняття кінцевого процесуального рішення. Саме на підставі встановлення або невстановлення його елементів приймається рішення про повідомлення про підозру, направлення обвинувального акта до суду або закриття кримінального провадження. Відсутність хоча б одного елементу складу означає, що провадження не може завершитися обвинувальним вироком.

Окремо варто звернути увагу на роль складу кримінального правопорушення у діяльності суду. Суд, розглядаючи справу по суті, здійснює перевірку правильності встановлення всіх елементів складу. Саме на цьому етапі відбувається остаточна юридична оцінка діяння. Якщо хоча б один із елементів не підтверджений належними доказами, суд зобов'язаний ухвалити виправдувальний вирок.

Важливо також враховувати, що склад кримінального правопорушення сприяє індивідуалізації правозастосування. Хоча закон встановлює загальні правила, саме через аналіз конкретних елементів складу враховуються особливості кожної справи. Це дозволяє забезпечити справедливий підхід до кожної особи.

З урахуванням наведеного можна дійти висновку, що склад кримінального правопорушення є невід'ємною основою правозастосовної діяльності. Він не лише визначає зміст кримінально-правових норм, але й забезпечує їх правильне і справедливе застосування на практиці.

Його значення полягає у тому, що він виступає універсальним інструментом, який поєднує теорію і практику кримінального права, забезпечуючи ефективне функціонування всієї системи кримінальної юстиції.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було комплексно розглянуто поняття та кримінально-правове значення складу кримінального правопорушення як однієї з базових категорій кримінального права. Аналіз теоретичних підходів і норм чинного законодавства дозволив сформулювати цілісне уявлення про сутність цієї категорії та її роль у механізмі кримінально-правового регулювання.

Насамперед встановлено, що склад кримінального правопорушення є системою передбачених кримінальним законом ознак, які характеризують суспільно небезпечне діяння як кримінальне правопорушення. Він виступає не самим діянням, а його юридичною моделлю, що забезпечує можливість правильної кваліфікації та застосування кримінального закону.

Дослідження ознак та елементів складу кримінального правопорушення дало змогу визначити, що його структура включає чотири взаємопов'язані елементи: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону. Кожен із них має самостійне значення, однак лише у сукупності вони утворюють повний склад правопорушення. Відсутність хоча б одного з елементів виключає можливість притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Окрему увагу було приділено характеристиці кожного елемента складу. З'ясовано, що об'єкт визначає соціальну спрямованість правопорушення, об'єктивна сторона відображає його зовнішній прояв, суб'єкт встановлює коло осіб, які можуть нести відповідальність, а суб'єктивна сторона розкриває внутрішнє психічне ставлення особи до вчиненого діяння. Такий підхід дозволяє всебічно оцінити правопорушення та забезпечити його правильну кваліфікацію.

У ході роботи також встановлено, що склад кримінального правопорушення виконує низку важливих функцій у кримінальному праві. Він є юридичною підставою кримінальної відповідальності, виступає критерієм кваліфікації діяння, забезпечує відмежування кримінальних правопорушень від інших правопорушень, а також сприяє індивідуалізації покарання.

Особливе значення складу кримінального правопорушення проявляється у правозастосовній діяльності. Саме через встановлення його елементів здійснюється доказування, приймаються процесуальні рішення та

забезпечується законність кримінального провадження. Він виступає гарантією захисту прав особи, оскільки виключає можливість притягнення до відповідальності за відсутності законних підстав.

Крім того, встановлено, що склад кримінального правопорушення відіграє важливу роль у забезпеченні правової визначеності та єдності судової практики. Чіткість його ознак дозволяє уникнути довільного тлумачення норм права і сприяє однаковому застосуванню кримінального законодавства.

Підсумовуючи результати дослідження, можна дійти висновку, що склад кримінального правопорушення є ключовим елементом кримінального права, який поєднує теоретичні положення і практичну діяльність. Саме через нього реалізуються принципи законності, справедливості та обґрунтованості кримінальної відповідальності.

З огляду на викладене, подальше дослідження проблематики складу кримінального правопорушення залишається актуальним, особливо в умовах розвитку кримінального законодавства та ускладнення суспільних відносин, що потребують постійного вдосконалення правового регулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

Спеціальна література

4. Вереша Р.В. Кримінальне право України на сучасному етапі. Загальна частина. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2022. 612 с.
5. Коломієць Н. В. Кримінально-правова характеристика військових кримінальних правопорушень/ Н. В. Коломієць, А. В. Бровко//Аналітичне-порівняльне правознавство/ редкол.: Ю. М. Бисага (голов. ред.), В. В. Заборовський, Д. М. Белов, С. Б. Булеца та ін.; ДВНЗ «УжНУ» – Ужгород, 2024. – №2. – С. 574-578 – Бібліогр.: с. 578 (12 назв). URL <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/303703/295739>
6. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. Я. Тацій та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Харків : Право, 2026. – 672 с.
7. Кримінальне право України. Загальна частина : практичні К82 заняття : навчально-методичний посібник / А. Я. Берш, В. П. Кедик, Е. Е. Кузьмін [та ін.] ; відп. ред. Н. А. Мирошніченко, Є. Л. Стрельцов ; НУ ОЮА. — Одеса : Астропринт, 2022. — 220 с.
8. Кримінальне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. М. Волуйко та ін. — Київ : ІВЦ НТУУ «КПІ», 2023. — 288 с.
9. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар / А. Г. Чубенко, Б. В. Шамрай, В. К. Гудима та ін. ; за заг. ред. А. Г. Чубенка. – Київ : Центр учбової літератури, 2024. – 1370 с.
10. Кузьменко О. В. Основи вчення про кримінальне правопорушення: навч. посібн. / О. В. Кузьменко. Харків: «Юрайт», 2021. 248 с.

11. Кухар О. В. Щодо кримінально-правового аналізу об'єктивних ознак окремих новел кримінального законодавства, виникнення яких пов'язано з актом зовнішньої агресії проти України. *Право : збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2022. Вип. 35. С. 33–41. doi: 10.34142/23121661.2022.35.05.

12. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Загальна частина : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 392 с.

13. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України / за ред. С. В. Ківалова, С. І. Кравченко. – Одеса : Фенікс, 2020 – 924 с.

14. Панасюк, О. В. Склад та види кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності / Панасюк Оксана Володимирівна, Кисельов Віктор Миколайович // Наше право. - 2023. - № 2. - С. 219-223. - DOI: <https://doi.org/10.32782/NP.2023.2.32>.

15. Скарбарчук, О. Г. (2025). Поняття «склад квазікримінального правопорушення». *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право», (2), 30–34. <https://doi.org/10.32782/2223-9995.2024.26.7>